

MAYINLI ARAZİLERİN TEMİZLENMESİ ÜZERİNE

Neşe ÖZGEN*

*"Aman aman mayın tarlasından geçmek zor oldu.
Duyun arkadaşlar da, Tahsin vuruldu."
(Kilis kaçakçı türküsü-Kadir Aslan söylüyor)*

"Aman Suriye'den çıktım da leyli tel aşım.
Aman içeri bahçada da kaldı leşim aman oleşim,
Aman imdadıma yetiş de lele lele lele lelele bacım kardaşım, aman kardaşım,
vurmayın le vurma vurma ben Badeli Nahsanım aman zincirlere de zapdolma-
yan aslanım, aslanım ay aya ayay.
Aman Suriye'de çıktım da üç gün vadeli hey
beyler dedim de leyle leleley kanım bedeli aman bedeli.
Aman ismime de derler de lelele lele Nahsan Badeli aman Badeli
vurmayın daha da vurma vurma ben Kilisli Nahsanım aman
Suriye beylerinden de haraç alan aslanım aheeeeyy aslanım ayy ayyayayay.
Aslanım ay ayayya aya ayayy"
(Kilisli Badeli Nahsen- Hüseyin Fındık söylüyor)

2009'a damgasını vuran haberlerden birisi de mayın üzerine oldu. Ancak bu konuyu sadece 2009 için düşünmemek lazım, zira, "mayın" üzerine 15 yıldır, tam da yaz başlarında "Güneydoğu sınırimızdaki mayınların temizlenmesi gerektiği ve bu arazinin nasıl da verimli olduğu" söylenip duruyor. Ancak bu kez, bu iktidar ciddi görünüyor. Mayının temizlenmesi retoriğinin "olmazsa olmaz" kuralı, arazi verimliliği ve nasıl paylaşılacağı ile vatanın güvenliği karşılığında odaklanıyor.

2000 yılında "sınırlar" üzerine çalışmaya başladım. Sınır üzerine görüşüklerim ve görüşme konularım burada saymaya uygun değil: "sınırı zorlayanlar ve sınırı bekleyenler, mayın dulları, sınırı aklayan ve saklayan olarak kadın bedeni,

* Neşe Özgen, Prof. Dr. nozgen1@gmail.com

sınırın vatani, sınırın mimarisi, sınırın vatandaş burcu, barikatlı hudut- barikatsız ticaret vb." konu başlıkları, belki bir fikir verebilir.

Saha alışması yaptığım yerlerden birisi Nusaybin, konularımın birisi de mayındı. Bu çalışmanın "olgu" analizlerinden birisi olarak mayın, günlük hayatın içine sızmış ve hemen her an yeniden ve yeniden vatan retoriğini üreterek anlatılıyordu: "Siz mayını nereden bileceksiniz?" sözüyle başlayan konuşmalarda, "Türkiyeli olma, Türk olabilme, PKK, asker" ve asıl önemlisi "vatan kimindir ve neredir?" diye sorduğumuzda, gelen yanıtlar hep mayına odaklanıyordu. "Sınır insanının vatani, sınırdır!..."

Sınır çalışmalarıyla geçen 9 yıl bana her anlatının (narrative'in) ardındaki göstergelyi, bunun neyi işaret ettiğini ve nasıl işaret ettiğini okumam gerektiğini bir kez daha gösterdi. Öyle ki, Suriye sınırı "mayın"la; Irak sınırı "Su" ile (Dicle ve Fırat), İran sınırı "Dağ" ile (Ağrı-Ararat) ve Gürcistan (Kartveli) sınırı da "Ayı" ile hikayelendiriliyordu. Hayistan (Ermenistan) sınırı ise -çok bilinenin aksine- sınırını "geçmek" ile çiziyordu, yani Gümrü (Gymri) demiryoluyla!. Şimdi sizinle bu anlatılardan "mayın'a dair olanın, zaman içinde değişen içeriği üzerine söylemek istiyorum.

Yukarıdaki türküler, Kilis'ten derlenmiş Barak havalarındandır. 1970lerde mayını geçmenin Kilislice bir zeti sayılır. Ama her Őeyin, her dönemin bir zeti sayılır mı? İşte bunu tartışmak lazım.

"Aman Tibil'den çıktı da 12 atlı.

Leylim mayına düştük de yolumuz bağlı amanın bağlı

Hele daiyma karadır da yiğidin bahtı amanı bahtı oy oyyoyoy

Vurma zalim vurma da vurma Memete yazık aman yıkılmış evleri de leleleley kaderi bozuk.

Aman atlar çıktı da Kilis yolu göründü

Aaahh yol parası da bugün zalimlere verildi aman verildi.

Duymadın mı da anam duymadın mı da benim anam aman aman aman aman oğlun vuruldu aman vuruldu

Vurma zalim da vurma vurma vurma Memete yazık aman yıkılmış evleri de leleley kaderi bozuk.

Vurma zalim da vurma vurma vurma Memete yazık.

Tamam yıkılmış evleri de leleley kaderi bozuk ben neydiym bozuk."

(Barak havası- kaçakçı türküsü)

Güneydoğulu mayınla yatar mayınla kalkar. Ama bizlerin (sizlerin) bildiğinin aksine, buranın mayını 1956'da tek sıra döşenmiştir. Sınır bir tek telle korun-

muştur. Bu dönemden çok sonraki bir fotoğraf (Nusaybin belediye başkanının Suriye'den 1978'de vatana girişi)¹ 1978'de bile sınırın tek bir telle çizilmiş olduğunu, sınır kapısının da bir tek çit kapısından ibaret olduğunu gösterir.

Öyleyse bu "mayın", "mayında ölenler", "mayının derdi" nedir? Neden mayın her daim her dönem ısıtılıp önümüze gelir ve her önümüze gelişte bir başka 'tuzak' içerir, tıpkı kendisi gibi.

Mayın sınır demek

Mayın aslında sınır anlamına gelir. Sınır hakkında konuşmaya başladığınızda, aslında bütün devlet, siyaset, vatan, vatandaşlık ve yurttaşlık üzerinde de konuşabilirsiniz. Sınır üzerine bir söz söylemek, kısmen bunların hepsini açıklamak, hepsini çalışmak ve/ya hepsine dair eğretilemeleri üretmek ve yeniden üretmek anlamına da gelir. Güneydoğu'da, sınır ve sınırın göstergeleri üzerinden konuşulurken, vatan ve devlet eleştirilirken veya bundan yana olmak anlatılırken "mayın" üzerinden anlatılır, konuşulur, dertleşilir. Bu dertleşmelerin kimin tarafından, nasıl dillendirildiği de çok önemlidir. Bize neden hem her yıl yaz başlarında 'mayın' edebiyatının yükseldiğini anlatır, hem de şimdinin 'mayın' söyleşilerinin geçmişteki dönemlerden farkını bildirir.

Nusaybin

Nusaybin'de çalışırken, 1996'dan sonra askere istihkamcı olarak alınmış Nusaybinli gençlerle karşılaştım: Mayına alışkındılar, mayını biliyorlardı ve böylece sadece temel askerlik bilgisiyle, hemen istihkamcı olabiliyorlardı.

1996'da Hakkari-Çukurca'da askerliğini istihkamcı olarak yapmış olan S R.², benimle konuşurken, "Döndükten sonra epey bir süre kağıt peçete, mendil görmeye dayanamadığını" anlatırken titriyordu, "Kağıt peçeteyi böyle dört ucundan açarsın, mayını temizlemeye vakit yoktur. Dört ucuna birer küçük taş koyar, atlar, geçersin, senden sonra gelen tüm birlik de aynı peçeteyi atlar geçer". "Çünkü bize muhtaçtlar, hayatları bizim elimizdeydi, bizim çarşı iznimiz, başçavuşun izniyle aynıdır", "Döndükten sonra (altı yıl olmuş) yeni yeni uyumaya başlayabiliyorum". "Dedektörüne.. Hayır güvenmiyordum, hiç güvenmiyordum... Yani dediğim gibi, dedektör bir cihazdır. Çalışmayabilir." "Ama sen mayını biliyorsun, Nusaybinlisin?", "Evet ama canlı olunca başka oluyor. Ben ilk mayını gördüğüm-

1 Nisebin: Kaniyek ji Mezopotamyaye, 2005, Weşanen Enstituya Kurdi ya Stanbole, 41, Zend Bilim Kültür Eğitim Basın Yayın Ltd. Şti.

2 Yer ve kişi adı, görüşülen ve araştırmacının insan haklarını korumak için değiştirilmiştir.

de, yani ben onu elimden geldiğince eski bilgilerimden söktüm..." "Eee.. yani bazıları bize mezarcı diyordu, yani kazıyorduk ya..."

S.R. bütün vücudu titreyerek ve sallanarak anlattı: "Bize saygı vardı tabii, biz mayıncıydık. Ne de olsa!.." Bu "ne de olsa"nın anlamı "Kürt olsak bile" demektir aslında.

Güneydoğu, mayınla yatar mayınla kalkar. Ama bizlerin (sizlerin) bildiğinin aksine, buradaki 'mayın' kelimesi başka başka ağızlarda başka başka dillendir: "Ora"nın Böyyük işadamları için "mayının arazisinin parası mühimdir!" Topraksız köylü için, en önemli mayın sorunu sınırdakinden ziyade, tarlaların ve arazisinin etrafındaki "son dönem"in mayınıdır.

"Kaç tane söktün?" "4-5-6 tane söktüm, yani anti-tanktan bunlar, yoksa topukoparan hep olur", "Kaç tane döşedin?", "Döşeme oluyordu tabii.. Mecbur döşenir, çünkü güvenliğimiz açısından döşenir. Hemen her gün kaldığımız her mevzide oluyordu. ... Yok, tam olarak bir şeye çıkıyorduk tepeye çıkıyorduk. Bir göreve gitmiştik orada. İşte bir orada mevziler vardı. Mevzilerde arama tarama yapmadan önce, bazı arkadaşlar vardı, ben arama yapmadan önce hemen sabırsızlıkla mevzilere geçmek istiyorlardı. Ben diyordum ki hemen acele etmeyin ben temizleyeyim ondan sonra yani oturabilirsiniz rahatola bir şekilde. Dayanamıyorlardı yorgun argın çantasını atıyorlardı, silahlarını atıyorlardı dağınık bir şekilde, geçiyordu mevzisine ben diyordum acele etmeyin bir mevzileri temizleyim ondan bir arkadaşımız öyle hatayı yaptı. Geçti mevzinin içine yani ben de şaşırdım nasıl oldu?... Mevzinin içinde,patladı hııa.. Sordum nasıl patladı diye.. Arkadaşlara ... M..çantasını çıkarmış, yere doğru yayılmış böyle mevzinin içine yayılmış..böyle.. Mevzinini içine yayılmış... ee. Yayıldıktan sonra... yani.. İşte mayınlar patlamış..ondan sonra mayından parçalara falan ayrılmış...çocuğun cesedi.. parçalara bölündü. Yani insan etkileniyor yani ..etkilendim yani.. Yani insan ben öyle oturdum düşündüm acaba ben mi suçluyum diye. Yookk çünkü o.. Acele etti. Acele ettiği için öyle oldu yani ben o mayını yerinden sökebilirdim... Sökebilirdim. " ... "Döndükten sonra, S, hiç karını dövdün mü? "Yookk hiç el kaldırmadım, ne günahı var? Ama bazen kendimi sokağa attım, geçsin diye..." (S.R. Nusaybin, Ağustos, 2001)

Şırnak

Saha çalışması yaptığım Şırnak'ta da köylüler için son dönemin, çatışmalı dönemin mayınları, köylerinin, tarlalarının hatta evlerinin etrafındaki mayınları; dışarısının adıydı. Sabah ihtiyacını almak için kasabaya gitmek gerektiğinde duyulan ve insanın dizlerinin bağıını çözen, eklem yerlerini kül eden korkunun adıy-

di. Herkesin herkese döşediği, nesebi, yolu, sonu belli olmayan ve kimi zaman sadece bir mühimmat muhasebesi gibi algılanan, ölüm makinelerinden en sinsî olanının, mayının; kendi evlerinin, arazilerinin, köylerinin etrafında sınırsız, akıl almaz bir serbestlikte, denizde dolaşan bir deniz anası gibi serbestçe dolaştığını bilen insanların yapacağı tek şey vardı: Korkuyorlardı!

Mayınlar 1990'dan 2003'e kadar tarlalara, ekine gidemeyişin başlıca sorumlusuydu. Güneydoğulu sınırdaki mayından ziyade, kendi etrafının mayınlanmış olduğunu, sınırın artık kendi evinin hizasından başlayan bir çizgi haline gelmiş olduğunu biliyor ve bundan korkuyordu.

Vatan, bir coğrafya parçası olmaktan daha önemlidir. Üzerinde yaşayan insanlar için, "Vatan, kendimizi evimizde hissettiğimiz yer"dir. Peki, eğer evinizin hemen dışından mayınlar başlıyorsa, sokağa, tarlanıza adım attığınızda mayın çıkarsa, vatan o zaman neresidir? Evinizin, sadece evinizin içi mi? O zaman insan, bu vatani sırtına vurur ve göçe durur. Gittiği yerde de, vatani sadece evi kadar kalır.

"Rezan"lar

Güneydoğu, bilinenin aksine, yoğun mayınlı tek sınır bölgemizdir. Hatta bu sınırın içinde en yoğun mayınlı alan Suriye sınırıdır. Irak ve Hakkari'nin de içinde bulunduğu sınırdaki mayına pek rastlanmaz. Diğer sınırlarımız, hele ki devlet olarak sonsuz çatışmalı alanlar olarak belirlediğimiz diğer sınırlarımızda, örneğin İran ve Ermenistan sınırlarımızda neredeyse hiç mayın yoktur. İran sınırındaki mayınların etrafı telle çevrilidir ve "üzerinde 'mayınlı arazi dikkat!' yazar, hani çocuk çocuk mayına yürüyüp telef olmasın diye. Ermenistan sınırlarımızda ise Dığortuzluca arasındaki mayının dışında, sınırlarımız bir dikenli/dikensiz tele emanettir. Öyle ki, karşı taraftaki kadınlar o telin üzerine çamaşır asar, bazen eşekler yolu şaşırıp, yorgunluktan karşıya vurur. Durum 'gerginse' eşekler ve peşindekiler 'müsadere edilir'; değilse, iş tatlıya bağlanır.

1956'dan 1970'lere kadar tek telle idare edilen Suriye-Türkiye sınırı, 1970'lerde kalınlaşmıştır. Biraz büyükçe ve diğerleri için merkez olan her köyün önüne bir karakol yapılmış her köyün kaçakçı rezan'ı (rehber, sınır geçiren, rüşvet, ticaret ve işbirliğini ayarlayan kişiler) bu karakol önlerindeki mayınları sökecek, birer geçiş yolu açmıştır. Bir gecede 4000 koyun geçiren, karşıya kamyonla mal götüren ünlü rezan'lar için yakılmış türküler, hala dillendirir: "Duyun arkadaşlar da Tahsin vuruldu" diye başlıyor, Kilis'ten bir türkü.

"Peki niye vuruluyordunuz? Yani her şey tamam işte 'bertil' (geçiş için mal başına tutulmuş rüşvet) de verilmiş destur alınmış?" "İşte yani kanla da temizliyor-

lardı: Yani öyle rüşvet yiyor ki, aklanmak için, anlaşmayı yapar, sonra vurur sınırda, kendini aklar. Temize çıkar. Onu zaten hemen alırlar üstleri. Tayini çıkar. Gelen de açsa...", "Bazen anlaştığın yerine başka bir .. gözcü çıkar. Ya da adam namusludur, yemez. O vurur işte, veya hasımlık vardı. Seni ihbar eder bir başka rezan" (2000-2002 Nusaybin ve sınırındaki görüşmeler).

Yine de bu dönemi sınır insanının kendi hesabına veya ağası hesabına mal taşıdığı dönemler olarak görmek gerekir. Ölüm kişicidir, yaşam kişicil. Mal kişiye aittir. Sınırdan ölenin cenazesi köye gelince, anası babası gece gizlice gidip, rezanın ölünün ağzına koyduğu altını alır, sınırdan mal geçirmenin bedelini. Türküler daha çok gideni uğurlar ve yüceltir: Zülfü Livanile'nin söylediği "Memik Oğlan" da 50'li yıllardaki kaçakçılığı anlatan bir kaçakçı türküsüdür. (Yükledim mi gece vakti kaçağı, kar altında ışılayan gün idim).

"Pasajlar"

1970'lerde, sınır ticaretinin yönü, Beyrut'a dönünce; Kilis, Antep ve Doğubazı'ta Pasajlar belirir. Pasajlar Fransız parfümleri, markalı valizler, papatyaya desenli pyreks fincan takımları ve USA damgalı termoslar kaynar. Orta sınıf kadınlarını hayali, komşusunda gördüğü gül motifli gümüş taklidi alpaka çatal kaşık takımları, kocasının kabusu da Kilis veya Antep çıkışında bu malları nasıl saklayacağı/aklayacağı olmuştur: Güneydoğu'nun ünlü kaçak pasajlarına mal almaya girmek yasak değildir. Yasak olan, faturasız mal almaktır. Jandarma şehir çıkışlarında arama yapar ve kaçak malı bulursa, satın alan için 'muamele yapar' ama ne hikmetse 'satan'a muamele yapılmaz bu dönem. Bir rezan: "Arkadan kovalanıyorduk, malı pasaja fırlatırdık" diye anlatıyor. Mal pasaja girince 'aklanır'. Çünkü 'mal'ın koruyucusu artık, sınır illerindeki ağalar, kaçakçı tüccarlar değildir, koruyucu daha büyük bir yerdedir, merkez iktidarın kimi alanlarındadır. Yukarıda gördüğünüz bu türküler de bu dönemin türküleridir. Sınır insanı artık 'sınır hamalı'dır. Siparişe mal getiren, tüccarın insafına kalmış, yoksul ve topraksız köylülüğün ilk görüntüsüdür. Sahipsiz olmanın, yapayalnız kalmanın ilk acıları türkülere yansır: "Gitme ağam gitme yollar çamurdur, ağamın geydiği, taşdır, demirdir" (Kilis türküsü).

1950 ile 1980 arası sınırın mayını; "bilinen üzerinde oynanan kanlı bir oyun" iken, 1980 Askeri Cunta'sının gelişiyile sınır ve mayının anlamı değişir, "Bölge'den olmak, terörist olmakla eş anlamlı hale gelmiştir: "Sınırdan tutuyordu, terör diyordu" , "Alt geçitler vardı tabii, karşıya yüklü atın geçeceği kadar dehizler vardı. 80'den sonra hepsi bombalandı, yıkıldı." diye anlatılıyor o dönem (Nusaybin, 2001 görüşmeleri)

"Ekmek fiyatınaydı bir kaleş"

1980'den sonra sınıra önce çift tel, sonra Amerikan malı jiletli teller çekilmiş. Her elli metreye bir gözetleme kulesi dikilmiş, sınırın içindeki 'cadde' (gözetleme kulelerindeki askerin nöbet değişimi için kullanılan toprak yol) bir askeri aracın geçeceği kadar genişlemiş, tekrar çitler, teller, mayınlar. Ama ne hikmetse, sınırdan kaçakçılık birden hızla silaha dönmüş, sırtlarında kendi geçimi için mal getiren köylüler, mühim tüccarlara çalışan birer 'sırt hamalı' olmuşlar. " (O dönemde) Kamyonla hem kaleş girerdi, hem de bebek maması.."diye anlatıyorlar; "Ekmek fiyatınaydı bir kaleş!" (2000 Nusaybin görüşmeleri). Sınırın kendisi olmuş sana vatan!

Bu dönemde köye gelen ölünün ağzında artık altın da yoktur, sırt hamalının bir gecelik geçişi artık bir altın etmez; bedeni başa bela olur, yas bile tutulamaz. Köye getirilen cenazenin etrafında şöyle bir dolanıp, gizliden vedalaşamaz., gece gizlice gömüldüğü yerden, sahihsizler mezarlığından alınır, köyün mezarlığına gömülür; ardından karısı açıkça saçını yolup onurlanamaz ve kadınların tül-bentlerine yas işaretleri asılamaz.

Şimdi sınır ve mayından söz eden, mayınlı arazinin verimini, parasını, kazancını ballandırarak, sözü edilecek tek mühim işmiş gibi dillendirenler, geçmişin sırtçı köylüsünün ahını yüreğinde duymazlar. Şimdi vatanın korunması için mayının kaldırılmaması gerektiğini dillendirenlerse, sınırın nasıl geçişli bir yer haline geldiğinin, özellikle en çok korunuyormuş gibi görünen dönemlerde nasıl olup ta, en organize suçların, en organize suretlerin buradan beslendiğini bilmezden gelirler.

Güneydoğulu mayınla yatar mayınla kalkar. Ama bizlerin (sizlerin) bildiğinin aksine, burada 'mayın'dan söz etmek aslında 'vatan'dan söz etmektir: "Mayınlar kalksın!" demek, "Vatanı bize dar etmeyin" demektir. "Toprağımın etrafını vatan kılın" demektir. Güneydoğulu topraksızın, işsiz derdi iş-ekmek- (hiç değilse çocuklarına) onurlu bir hayattır; hepimiz kadar ve hepimiz gibi. Tezkere Meclis'te görüşülürken, mühimmat sevki için köylerine pürtelaş bir neş'eyle toprak kiralamaya gelen ABD ordusunu taşıyan İdilli köylüler gibi; üzerlerine düşen bomba parçasını aramaya gelen ABD askerlerini taşa tutukları için, 'savaş suçlusu olarak yargılanan' Hakkari dağ köylüleri gibi.

2000'den sonra C4'ler

2000'den sonra, sınır bölgesindeki patlamalar artık C4'lerin hikayesi olur: Bir patlayışta bir cemse askeri götüren mayın, artık mayın değil; artık daha öldü-

rücü ve daha küresel bir ticari silahtır. Ama ne hikmetse, haberi medyaya 'mayın' olarak düşer. Yazılı/ Görülü basın, sizin acınızı mayın'a bağlanmış bir hikayeye kanatır ve kime hizmet ettiğini bilerseniz de elinizden gelen ne vardır? Ne yaparsınız? Zaten acı, eski acıdır. Hiç değilse bu kadarını dillendirmiş olmaları bile, acıya dokunmaları gibi gelir.

Bu dönem, yasın bittiği bir dönemdir. Bu dönem eğer cenazeniz varsa, yas yerine gösteri vardır. Bağırışınız haykırışınız ideolojinin elindedir ve içinizin acısı slogana döner: Yas yoksa şenlik de yoktur! Uğruna ne türkü yakılmış yiğit kalır, ne de kahramanlığa dair edilebilecek bir söz! Yazmaların oyası ideolojilerin rengine döner. Her şey kalles, her şey akıl ötesidir. Hayat ne acı ne tatlı, öylece duvarda kalakalmış bir fotoğraftır. Mezarlığınız artık yoktur! Ölüünüz, artık gece gidip gizlice alınamaz bile; bazen alabilirsiniz şimdi köyünüzden-uzak-bir-kentin-şevkatten-uzak-semtlerinde-sığındığınızı-evin-bahçesine-köşedeki-taşın-dibine gömüverirsiniz kocanızı, kardeşinizi, bacınızı, işaretlemeden.

Sınırlar, sınırın içindeki "no man's land" arazisi, uluslararası hukukun egemenliğindedir. Burada -Allah göstermesin- ölürseniz, cenazenizi iki adımlık vatanınıza uluslararası hukukla yollarlar. Onun için, kapı görevlileri istemedikleri insanı, eliyle ayağıyla itekleyip, kendi ülkesine döndürürler: 'Başa bela olmasın da, hukukun sınırlarına girmesin de, ne olursa olsun' diye. Günlük hayatta bir itişmedir gider kara sınırında. Büyük ticaret ise zaten yolunu bulur, sular seller gibi akar gider: Büyük ticaret, yolunu bulur! Kürt Türkle, Türk Arapla, o da Rusla o da İsrailiyle o da Amerikalıyla ticaret eder. Petrolün parası söz konusu olduğunda, ideoloji, milliyet, vatan falan, tatlı ticaret söz konusu olunca solda sıfır kalır. Her dönem her gümrük kapısı yeniden sorgulanır ve bu soruşturmalar hiç bitmez. Sınır hep katlaşır hep yükselir, hep mayından söz edilir ama bu yasadışılık daha artarak daha karlı olarak sürüp gider. Mayının anlatısı yerelden (1950-1970) ulusala (1970-1980), oradan uluslararasılığa (1980-2000) oradan da ulusaşırı küresel kapitalizmin anlatısına (2000-2009) döner.

Yeni dönemin sınır retoriği, sadece hemen ötemizde kanla tutuşan bir işgali görmezden gelmenin, araziye sadece "metrekaresi şu kadar dolar" diye hesaplanmanın adıdır. Bu toprağı, toprağı üzerinde yaşanan, insan olunan ve evlatlarını onurla büyütebilecek bir hayat olarak görmenin zıttına; "Şu, şu kadar!" diye hesaplanmanın adıdır. İnsan ömürlerinin maliyetini düşük tutmak için "Mayını sökelim, toprağı satalım" diye iştahlananlar; bilirler ki aslında mayının söyleminin kendisi değil, vatanın kendisidir! Tel örgünün sevdalısı mayınlardan geçinenler, isterse bir gecede satar savar, çıkarının yönü değişirse bir gecede kaldırır mayınlı arazi levhasını, geçer gider... Kendi toprağının iç tarafındaki İncir-

lik'ten haberi de umuru da olmayan iktidar, nasıl koruyacak uluslararası sınır bölgesini? Yeni bir Ebu Graib, sınır içinde kiralanmış bölgeye yapıldığında, bunun hukuku kime sorulacak?

Bu çalışmada acıyla yüzleştim. Ölümü anlatmak kolay değil, ne kadar tarafsız bir dille olursa olsun, ne kadar kuru bir bilimsel dile sığınmaya çalışırsam çalışayım; sınır çalışması aslında bir acının hatırasıdır: Sadece mayında ölenlerin, sınırdaki sırtına kadar soyulanların değil; Cumhuriyet'in özünün nerelerde ve nasıl kaybedildiğini bütün görüntüleriyle görebilmenin acısı ve ötesi; insan onurunun ayaklar altına alınmasının, ama daha ötesi hepimizin onurlarımızın fiyatları konusunda sıraya girdiğimiz bugünlerin, geçmişte yazıldığının farkına varmanın acısıdır...

Mayınlar kalksın, evet, mayınlar da sınırlar da kalksın. Bütün dönemlerin mayınları temizlensin. Toprağı topraksız ve bağıtsız köylüye verin, asıl sahibine!